

**KİTAP İNCELEMESİ: ADAM SMİTH,
David D. Raphael (1985), Birinci Baskı, Liberte Yayınları, Ankara, 2014.**

M. Mert TÜRK¹

Kitap alanında özgün bir eser olma özelliğini, Adam Smith'in hayatının pek bilinmeyen yanlarına ışık tutarak kazanmaktadır. Bu noktada yazarın doldurmak istediği boşluk, ilgili alanlarda verilen diğer eserlerin, Adam Smith'in diğer bilimlerle olan ilişkisini göz ardı etmesi yüzündendir. Yazarın cevaplamaya çalıştığı temel sorulardan bir tanesi: “Smith'i bir “Ahlak Filozofu” olarak nitelendirmemize kaynaklık edebilecek fikirleri nelerdir? Çoğu zaman göz ardı edilen bu özelliği niçin arka planda kalmıştır? Ahlak felsefesine dair fikirlerinin noksanlıklarından mı, yoksa iktisat üzerine tespit ve düşüncelerinin iktisat bilimi içindeki üstün yerinden dolayı mı?” sorusudur. Yazar bu soruların cevabını ise tek tek bölümlere ayırdığı konu başlıklarının detaylandırılması ile yetkin bir şekilde verebilmektedir.

Toplam altı bölümden oluşan eser kitap başlığı ve bölüm başlıklandırması açısından başarılı sayılabilecek bir isabet oranına sahiptir. Altı bölümden oluşan kitabın bölümleri şu şekildedir: (1) birçok okulun üstadı, (2) hayatı, (3) etik, (4) iktisat (5) karşılaştırmalar, (6) felsefe, bilim ve tarih. Kullanılan dil kimi bölümlerde karmaşık bir üsluba sahip olan eser, ilgili bölümlerin ana fikrini yansıtmakta yine de başarılıdır. Yazar çokça atıf yaptığı Adam Smith'in kendi orijinal eserlerinden alıntılarda, metnin bütünlüğü sağlama konusunda çok nadir de olsa kimi zaman, okuyucuya kopukluk hissi yaratma durumuna düşmüştür.

Kitabın bölümleri ve başlıkları olan etik, doğal özgürlük, ahlak psikolojisi, tarafsız gözlemci gibi bölümlerin alt başlıklandırılmalarının yapılmaması, metnin derinliğinin ne derece sağlandığı konusunda okuyucuya ilk bakışta ne yazık ki bir fikir verememektedir. Ancak dikkatli bir okumadan sonra bölüm ve alt başlıklar arasında bağlantı kurulabilmesi, metnin bölüm başlıklandırması ve bölüm içindeki konuların birbiriyle bağlantıları konusunda karmaşık bir dil kullanılmasına yol açmıştır.

Konuya problematik yaklaşım yerine kronolojik yaklaşım kullanımı, kitap içerisinde herhangi bir çizelge veya tabloya ihtiyaç duyulmamasını sağlamıştır. Yazar metinde yer vermiş olduğu, Adam Smith'in kavramlarına dair gerekli açıklamaları metne başarıyla sokabilmiştir. Bu açıdan bizce kitaba dair eleştiri getirilebilecek tek unsur, kitabın kullandığı dilde, sadelik ve akıcılığa gerekli intizamın verilmemiş oluşudur.

Kitap içeriği bir Adam Smith biyografisi olarak kurgulandığından, kitap adı (sadeliğine rağmen) ve bölüm başlıklandırması isabetli olmuştur. Yazar bölümler içerisinde kendi görüşlerini metne yansıtmaktan ziyade, Adam Smith'in hayatına dair çeşitli bilinmeyen yönleri orijinalinden alıntılarla yorumuna yer bırakmadan, objektif bir şekilde vermeyi başarmıştır. Kitabın iddiasının biyografi tarzı olması, yazarın ilgili başlıklarda kavramsal çerçeveyi gerektiği gibi vermesine engel olamamıştır. Hatta ele alınan konuların ilgili başlıklar altında, geniş bir kavramsal çerçeveye tabi tutulması, zaman zaman metnin akıcılığına zarar vermiş, kopukluklara neden olmuştur.

Yazar ilgili başlıklar altında örnek verirken, atıflarını direk olarak Adam Smith'e dayandırmış, bu da bahsi geçen konunun daha iyi anlaşılmasında önemli bir etken olmuştur. Örneğin yazar Smith'in ahlak anlayışını verirken “Toplumun yaklaşımının bir yansıması olarak ahlak aklımızda oluşur ve özellikle çocukluk döneminde ebeveynlerin, öğretmenlerin ve okul arkadaşlarının etkisiyle şekillenir”

¹ Gaziosmanpaşa Üniversitesi, SBE, İktisat Anabilim Dalı doktora öğrencisi, E-mail:mm_turk@hotmail.com. Çalışmaya katkılarından dolayı Yrd. Doç. Dr. Serap BARIŞ'a teşekkür ederim.

şeklinde Smith'ten direk alıntı yapmış ve bu konuda Smith görüşünü tartışmaya mahal vermeyecek şekilde metne yansıtmayı başaramıştır.

Kitap emsalleri ile karşılaştırıldığında, bir biyografi olması sebebiyle düşülebilecek magazinsel anlatım tuzağına düşmemiş, hayatı, etkilendiği kişiler ve alanlar, dünyayı algılayış biçimi, hayat veya felsefi görüşleri gibi alanlarda sunmuş olduğu bilgileri, bilimsel anlamda temellendirmeyi başarmıştır. Kitap Smith'in çok yönlü kişiliğinin altını çizmiş ve onun iktisat teorisinin oluşmasındaki, diğer çalışmalarının katkılarını başarılı bir şekilde metne aktarabilmiştir. Bunun en büyük örneği, Smith'in doğal özgürlük anlayışının, iktisat teorisindeki devlete yüklediği görevlerde esinlenmede rahatlıkla görmekteyiz. Bu yönüyle kitap tek yönlü bir Smith anlatısının dışına çıkarak, bir bilim adamının hayatının ne derece zengin olduğunu ve bunun ileriki çalışmalarında ona ne gibi faydalar sağlayacağı konusunun altını çizmiştir. Kitap Smith'i anlatan emsalleriyle kıyaslandığında diğer çalışmalarda pek yer almayan etik konusuna –Ahlaki Duygular Teorisi isimli esere atıf yaparak- bir bölüm ayıran yazar, Smith'in etik anlayışını ahlaki yargı teorisi ile sınırlandırmıştır. Bunun nedenini ise şöyle açıklamaktadır: “ Bu tercihin sebebi, ahlaki yargı teorisinin Smith'in ilk kitabının konusu olması ve ahlak felsefesine yapmış olduğu en büyük katkı olmasıdır. Ahlaki duygular teorisi aynı zamanda temel faziletler konusunda da önemli konulara değinmektedir...”.

Kitapta dikkati çeken bir detay, yazarın kaynakça kullanımınıdır. Modern iktisat ilminin babası olarak bilinen Smith'in hayatının anlatılmasında yazar sadece sekiz kaynağa atıf yapmıştır. Bu noktada çalışmanın kaynak yönünden zayıf kaldığı gibi bir izlenim olsa da atıf yapılan eserlerin her birinin alanında yetkin kişilere ait olması bu kuşkuyu ortadan kaldırmaktadır.

Kitap ne tam bir bilimsel temele ne de tam bir magazinsel içeriğe sahiptir. Bu da ondan faydalanmak isteyen okuyucu yelpazesinin hayli geniş olduğu manasındadır. Kitap hem akademik çalışmalarda atıf yapılabilecek derecede objektif, hem de meraklı okurlar için ilgi çekebilecek eğlenceli bir Adam Smith anlatısıdır. Bu yönleriyle kitap yazılmış olma amacını fazlasıyla karşılamış, alanındaki diğer öncül eserlerden farkını ortaya koymakta son derece başarılı olmuştur.